

TOMASZ PUDŁOCKI, *Mikołaj Antoniewicz – nauczyciel, poseł, uczonek*, „Nasz Przemyśl” 2017 nr 2 s. 41, portr.

W 2016 r. wśród licznych rocznic obchodzono stu-lecie śmierci Iwana Franki – jednego z największych pisarzy i poetów swoich czasów, tworzącego w kilku językach, drugiego, obok Tarasa Szewczenki, najwybitniejszego przedstawiciela ukraińskiej myśli politycznej i literatury. Jednym z jego bliższych współpracowników, mimo różnic politycznych, był dr Mikołaj Antoniewicz (Mykoła Antone-wycz) – miejscowy nauczyciel, poseł na Sejm i lider partii moskalofilskiej.

Mikołaj Antoniewicz urodził się 25 XII 1840 r. w miejscowości Niezwiska na Pokuciu, koło Horodenki, jako syn Iwana, proboszcza parafii Rożnów. Po ukończeniu Gimnazjum w Czerniowcach studiował na Wydziale Teologicznym w Wiedniu, gdzie uzyskał w 1864 r. doktorat z filozofii. Egzamin nauczycielski z historii i geografii zdał przed Komisją Egzaminacyjną Nauczycieli Szkół Średnich w Wiedniu 6 IV 1865 r. Do pracy został przydzielony 16 V 1865 r. do gimnazjum przemyskiego. Zgłosił się do niej cztery dni później. 24 I 1866 r. przeniesiono go do Gimnazjum w Drohobyczu.

W Drohobyczu już w 1867 r. został wybrany do Rady Miasta, następnie do Rady Powiatowej i do Wydziału Powiatowego. W tym czasie „Dziennik Lwowski” oskarżył go o prowadzenie agitacji moskalofilskiej wśród uczniów. Antoniewicz sprawę wygrał przed sądem i zarzuty wycofano. Niemniej jednak, gdy w 1872 r. miejska rada starała się, by powierzono mu stanowisko dyrektora gimnazjum, namiestnik Agenor Gołuchowski kandydaturę

utracił z powodów politycznych. W Drohobyczu, w latach 1872–1873 Antoniewicz był nauczycielem Iwana Franki.

Dr Antoniewicz 25 X 1874 r. mianowany został rzeczywistym nauczycielem w Gimnazjum w Przemyśle, gdzie pracował do 1900 r. To właśnie w jego przemyskim mieszkaniu doszło do pierwszego aresztowania Franki, oskarżonego obok innych Ukraińców i Polaków, o szerzenie idei socjalistycznych. W tym czasie Antoniewicz nie był jedynie nauczycielem. Już 18 XI 1873 r. został wybrany posłem do Sejmu Krajowego we Lwowie z III kurii z okręgu Drohobycz, który reprezentował podczas III kadencji Sejmu (do 26 IV 1877); w czasie V i VI kadencji (w latach 1882–1895) reprezentował on z IV kurii okręg Stryj i Skole. W latach 1889–1892 był zastępcą szefa Klubu Ruskiego w Sejmie.

Był jednym z najbardziej aktywnych posłów z Przemyśla. 13 IV 1875 r. optował za jawnością posiedzeń komisji sejmowych. Antoniewicz sprzeciwiał się rozbudowie kancelaryjnej Wydziału Krajowego poprzez utworzenie w jego ramach biura statystycznego. Proponował, by prace te prowadził albo Zakład Narodowy im. Ossolińskich albo Akademia Umiejętności. 11 III 1892 r. podczas dyskusji sejmowej występował przeciwko systemowi kurialnemu i postulował poszerzenie reprezentacji ukraińskiej w Sejmie, powołując się na wspólną tradycję Rzeczypospolitej przedrozbiorowej. Antoniewicz występował też w obronie wolnego dostępu do szkół średnich dla ukraińskiej młodzieży. Nierzadko podejmował współpracę z posłami opcji narodowej. Świadczą o tym choćby sprawa powołania

Gimnazjum ukraińskiego w Przemyślu oraz innych szkół z ukraińskim językiem nauczania (zgłoszona 20 XII 1886 r.) oraz poparcie wniosku Juliana Romańczuka dotyczącego demokratyzacji prawa wyborczego w odniesieniu do chłopów (15 I 1894 r.). Optował on również za wnioskiem, by T. Szewczenko znalazł się w programach szkolnych. Dwukrotnie startował do parlamentu w Wiedniu (1885, 1891), ale bezskutecznie.

W Przemyślu był jednym z liderów Towarzystwa „Ruska Besida”, zrzeszającego miejscową inteligencję ukraińską, a także Towarzystwa „Wira”. Był aktywnym członkiem najważniejszej instytucji moskalofili galicyjskich – Towarzystwa im. Kaczkowskiego (zarówno we Lwowie, jak i w Przemyślu). 21 I 1896 r. w imieniu kolegów i wychowanków ks. Justyna Żelechowskiego przemawiał na obchodach 50-lecia kapłaństwa długoletniego katechety I Gimnazjum. Chętnie i w miarę często brał udział w zjazdach absolwentów.

9 V 1889 r. w katedrze greckokatolickiej w Przemyślu odbył się ślub jego córki Leontyny i Aleksego Hukiewicza, proboszcza z Kwaszenicy. Jego synowie uczęszczali do polskiego gimnazjum przemyskiego, nie popierał bowiem linii nauczania w otwieranych w latach 90. XIX w. gimnazjach z ukraińskim językiem nauczania.

Pozostawił po sobie znaczny dorobek, zarówno naukowy, jak i publicystyczny. Poza licznymi artykułami, do jego ważniejszych prac należą: *Warägen und Russen* („Sprawozdanie Dyrekcji c.k. Gimnazjum w Przemyślu za rok szkolny 1882”, Przemyśl 1882, s. 3-32), *Hałycko-russkaja polityka. Zapy-*

sky posła d-ra Nyk. Antonewycza (Lwow 1891) – praca ocenzurowana przez ówczesne władze), *Kozaki. Ystorycznyj oczerk* (Lwow 1900), *Zynowij Bohdan Chmelnyćkyj. (Wtoraja czast' "Kazakow")*. *Ystoryczesyj oczerk* (Lwow 1901), *Bohdan Zynowij Chmelnyćkyj. (Czast' wtoraja)* (Lwow 1901), *Ystoryja Beloj Rusy* (Lwow 1908), *Nasze ninesznee położenje (Jepyzody yz nowejszej ystoryy)* (część 1 – Lwow 1907, część 2 – Lwow 1910), *Pyśma k zemlakam y otkrytoe pyśmo b. Deputata k yntelyhentnejšym hh. Deputatam hałyckogo sejma* (Lwow 1910), *Het'man Bohdan Chmelnyćkyj y ego preemnyky* (część 1 – Lwow 1913, część 2 – Lwow 1914), a także teksty: *Ystoryja peremyszlśkoj cerkwy* ("Nowyj Prołom", 1885, nr 282), czy *Wspomynka o M.A. Kaczkowskiom* ("Słowo" 1878, nr 125, 126) [transkrypcja cyrylicy – A.S.].

W 1914 r. został aresztowany przez władze austriackie, podobnie jak wielu innych moskalofili, i osadzony w osławionym obozie internowania w Talerhofie koło Grazu. Zmarł we Lwowie 10 VII 1919 r. Jego nagrobek znajduje się na Cmentarzu Głównym w Przemyślu.